

se fent grans planys': «Trista la seva mare / que la sento plorà! / s'en va per la montanya, / tota s'en desentranya; / qui no la voldrà planye» (MilàF, *Romlo.*, 1882, 42.70; recollit en el Penedès).

Entràmenes, pl. ant. 'entranyes', del llatí tardà ⁵ INT(E)RAMĪNA (pl. neutre de INTERAMEN), tret d'INTERANEA 'intestins' segons la terminació del tipus NOMEN : NOMINA (més detalls avall i n. 3); és sabut que una *e* (< i) àtona postònica no s'elimina en català davant de la nasal *n*. S'ha usat ben sovint en els autors ¹⁰ des de fi del S. XIV fins al començament del XVI [«les *entràmenes* de la terra ---» (ACanals, *Scipió*, p. 57, i 64); «ficant la spasa en lo seu pits sagrat, spargint les *entràmanes*» (ACanals, *Prov.*, *NCl.*, 95.30, 96.9); en Metge, *Somni*, *NCl.* I, 27.6; «haver enveja e menjar-te les *entràmenes* per cosa que tu no pories haver» (*Curial* II, 218); «e si yo --- de l'imperi grech --- fos senyora e de les mies *entràmenes* Carmesina fos exida» (*Tirant*: *DAG.*); en FAlegre (*AlcM*); està recollit en Busa-Nebr., 1507 («*Entramenes*, precordia. ²⁰ uiscera. intestina»), però no per Torra ni Lacav., i Belv. i Lab. el donen com a antiquat. En data recent fou emprat un cop en un dels manuscrits de l'*Atlàntida*: «maur ses *entremenes*, arrels i costellam» ⁸ i per JRuyra en *La Parada*, p. 167, però com a un arcaisme culte literari.⁹

La forma amb *entre-* que Verdager va usar és rara, i aquest poeta l'hauria vist en algun text antic; en trobem un ex. en ACanals, *Arra de anima*: «Açò vull, açò desig, açò cobege ab totes les mies *entremenes*» (p. 1.11), i un altre apareix en un passatge del Quart del *Cartoxà* (Val., 1495) citat per *DAG.*: «axí dins les *entremenes* de nostre cor deuen ésser per continu recort emprentades». Es pot pensar que *entràmenes* fos canviat en *entremenes* amb la influència d'*entre*, però més aviat hi hem de veure un lapsus gràfic; el cas és que si hem de jutjar pel segon exemple que hem citat d'Antoni Canals, aquest autor escrivia *entràmenes*, però el primer demostra que en el S. XV hom ho pronunciava com a esdrúixol.

En canvi Joan Roís de Corella ho devia grafiar habitualment amb *e*, atès que la grafia *entramenes* apareix en un altre passatge que ha citat *DAG.* del 2.ⁿ del *Cartoxà*; endemés, *entramenes* és la forma que apareix en molts d'altres texts que no hem citat.¹⁰

S'ha documentat, a més, un ex. d'*entramenes* en rima amb *venes* en el *Libre del Venturós Pelegrí*: «D'aquesta mort / qui mon poder té ligat fort / hi'm romp les *venes*, / e juntament les *entramenes* / del cor desfà ---» (*AlcM*). Això fa pensar a *AlcM* que aquest mot havent esdevingut desusat probablement en el llenguatge viu devia deixar de pronunciar-se amb accentuació esdrúixola, i degut a tal possibilitat evidentment, aquest diccionari va escriure *entramenes* sense l'accent en *-a* en cap dels exs. i així mateix en l'article d'encapçalament.¹¹ Segons ho mostra la nostra doc. quelcom semblant degué ocórrer, però només durant el S. XVI, quan *entràmenes* es fa escadusser i desusat, com hem indicat, i de fet l'esmentat *Libre del Vent. Pel.* sembla ser d'aquesta centúria.¹²

D'altra banda en lloc de la forma catalana *entràmenes* i dels parlars italians de Lecce i Matera, *nísame* i *ndrame* (n. 5), en occità el mot ha sofert un canvi radical: oc. ant. *entrarmas* 'entranyes', i oc. mod. *entresarmo*, f. pl. «[erme] de boucher. Diaphragme des boeufs, moutons, etc.» (Mistral, *TdF*).¹³ La forma antiga *entrarmas* 'entranyes' apareix en la traducció en vers de la Cirurgia de Roger de Salerno per R. d'Avinyó (del Gard entre 1170-1209): «Nafra de cor e de pulmon tenc per mortal, / de son ventreil, de sas *entrarmas* atretal» (v. 1171); notem que aquest text ha sobreviscut només en un manuscrit de la segona meitat del S. XIII copiat per un català (Cianciolo, *ARom.* xxv, 77).

Segons Antoine Thomas, *AM* v (1893), 112, el text llatí duia *diaphragma*. La forma *entràmenes* devia passar per les següents etapes: primer *entràmenas* > *entrànemas* (amb metàtesi entre les nasals, que es produeix molt sovint en posició postònica), i després, *entrannas*; aquesta forma es degué analitzar com a *entr(e) anmas* ('entre ànimes') d'on *entrarmas* (és sabut que ANIMA va donar en occità *anima* > *arma*). I *lis entrarmo*, havent-se sentit com un compost d'*armo* amb *entre*, amb aquest darrer element com una espècie d'adjectiu, se li devia donar després una *s* en plural, *entresarmo*, com ho fa hom en català vulgar dient *alsguns* en lloc d'*alguns*.¹⁴ És clar que *entrarmo* es prestava a una anàlisi com *entre armo* 'entre ànima', com sigui que la idea d'un sentiment íntim i pregon, vista en l'interior de l'home, podria reflectir-se també en l'ànima d'ell. — J. G.

¹ Exs. d'*intranea* 'vísceres' de l'època merovíngia en Du Cange; i notem, a més, el següent passatge que dóna Cabrera, *Dicc. Etim.*, de l'opuscle de l'abat de Sant Valeri: «ex infimis *intraneis* suis... naribus meis insufflans foetorem intolerabilem». — ² Els it. *entragna* o *entrugno*, usats des de poc abans de 1650 fins a Monti i Leopardi i caiguts en desús en el S. XIX (Zaccaria), vénen del castellà (*DCEC* II, 303a15). — ³ Documentat en les gloses de Reichenau. — ⁴ Apareixen en les gloses: «*interamen* inifli (*vel* innifli, ags. 'eingeweide')», *CGL* v, 365, 42; «*fibrae*: iocinora, id est *interanea*» (amb var. *interaminibus* en mss., *CGL* iv, 342, 33 i vi, 448); i A. Thomas documenta *interamen* «intérieur (de la coloquinte») en una recepta dels Ss. VII-X o més probabl. IX-X (*Bull. du C.* v, 97ss.). — ⁵ A Lecce *nísame* 'budells' (Gröber, *Gr.* 1, 701) i a Matera *ndrame* id. (*ZRPb.* xxxviii, 274); suposen una base **intrame*. — ⁶ Els publicadors d'aquesta obra expliquen *ventrales* (= *ventralles*) per una contaminació amb *ventrell* o *ventre* (veg. *VidesR* I, 122). — ⁷ Es tracta del passatge de Guillem de Cervera: «nostres parens amem / si co la nostra 'ntranya / car veramen sabem / c'amars amor gasanya» (988b); les edicions d'A. Thomas i de Llabrés donen *nostra estranya*, però això no té sentit i s'imposa esmenar. L'error s'explica perquè el mot és català i no occità; en aquest es deia *entralbas* o *intr.* — ⁸ En la versió BC Cant IX 27.2; en l'original de 1867 i en